

Redaktionens forord

Landbohistorisk Selskab har i perioden 1956–1974 udsendt otte numre af publikationen »Bol og By – Meddelelser fra Landbohistorisk Selskab« med landarkivar, cand. mag. Jens Holmgaard som redaktør. På grund af andre arbejdsbyrder bad Jens Holmgaard sig på selskabets årsmøde i 1973 fritaget fra dette hverv. I hans sted indsattes en tomandsredaktion bestående af lektor, cand. mag. Erik Helmer Pedersen og arkivar, cand. mag. Michael Hertz.

Gennem de næsten tyve år, Jens Holmgaard redigerede »Bol og By«, kom det til at fungere som en slags tidsskrift for selskabet, idet dets indhold kompletterede den virksomhed medlemmerne andetsteds udfoldede med udgivelsen af større kilderækker, enkeltafhandlinger m.v. Foruden mindre afhandlinger af landbohistorisk karakter har »Bol og By« bragt små grundigt kommenterede kildeudgaver.

Det er et ønske for de nye redaktører såvel som for de øvrige medlemmer, at den standard, »Bol og By« nåede med Jens Holmgaard som redaktør, vil blive opretholdt. Som udløber af den kildekritiske skole indenfor dansk historie, således som denne i forrige århundrede blev grundlagt af forskere som Paludan-Müller, K. Erslev, Edvard Holm, J. A. Fridericia m.fl., har dansk landbo- og agrarhistorisk forskning i dette århundrede vidst at videreføre og forny den kildekritiske undersøgelsesmetode. Som oprindeligt udgiverselskab har Landbohistorisk Selskab anset det for sin hovedopgave at befæste og udvikle denne forskningstradition, der også i bidragene i »Bol og By« har fundet et lødigt udtryk.

Med redaktionsskiftet som anledning og på grundlag af selskabets hidtidige indsats, dets samlede forskningserfaring og arbejdskraft, har de nye redaktører forsøgt at afstikke en linje for »Bol og By's« virke i de kommende år. Som første mål har redaktionen valgt at opstille en foreløbig status over forskningen indenfor væsentlige aspekter af dansk landbo- og agrarhistorie fra senmiddelalderen til vore dage. Hensigten hermed er ikke så meget at reformulere kendte problemstillinger som at søge og rejse andre, som forhåbentlig vil vise sig frugtbare. Opmærksomheden kan da drages henimod emner og temaer, som efter vort – eller andres – skøn ikke har været tilstrækkelig tilgodeset i den hidtidige forskning.

Et blik på den efterfølgende temarække vil vise, at selskabet efter redaktionens formodninger vil komme til at prioritere de senere perioders landbo- og agrarhistorie noget stærkere end hidtil, hvor hovedvægten af det indsats – med tingbogsudgaverne som markant eksempel – har været lagt på den førindustrielle og førstatistiske periode.

Behandlingen af visse af de her rejste problemer lader sig næppe gennemføre på grundlag af eksisterende forskning, og diskussionen må i så tilfælde rettes mod mål og metoder, som på lidt længere sigt kan lede frem til besvarelse af de rejste spørgsmål. Det er dog redaktionens ønske at få inddraget så meget dokumentarisk materiale, at de enkelte bidrag vil fremstå som foreløbige status for vor forskning og viden på området. Emnerne vil i de fleste tilfælde være hentet fra dansk agrarhistorie; men vi ser gerne udenlandske synspunkter og teknikker inddraget i debatten. Hvis nogen blandt læserne vil påtage sig at levere bidrag med nyt fra udenlandske tilsskrifter og publikationer – anmeldelser eller ajourføringer – vil sådanne bidrag blive modtaget med interesse. Eventuelt vil der kunne etableres en fast rubrik i »Bol og By« herfor.

Det er hensigten, at de kommende numre af »Bol og By« skal bestå af to hovedafsnit, en A-sektion indeholdende bidrag indenfor den nedenfor angivne temarække og en B-sektion indeholdende bidrag, som falder udenfor hæftets tema – evt. debatindlæg fremkaldt af tidligere artikler, anmeldernyt, løbende meddelelser fra selskabet og andre indsendte artikler.

Temarækken skulle i tråd med de allerede anførte betragtninger publiceret i de kommende 8 numre af »Bol og By« indenfor den periode af fem år, repræsentere en række væsentlige »kapiteloverskrifter« i dansk landbo- og agrarhistorie fra senmiddelalderen til vore dage. Hvert tema omfatter igen 5–6 tentative »artikeloverskrifter«, som efter vort skøn dækker væsentlige aspekter under det pågældende tema.

Temarækken og dens artikeloverskrifter skal opfattes som redaktionens forslag til arbejdstitler. Det er redaktionens håb, at disse forslag kan inspirere læsere med interesser indenfor temaerne til at træde i forbindelse med den for at tilrettelægge manuskript over vedkommende emne. Forhåndskontakt og koordinerede møder mellem bidragsyderne vil af redaktionelle grunde anses for tjenligt, når det drejer sig om tema-bidragene. Heri ligger ikke noget ønske fra redaktionens side om »monopolisering« eller »styring af forskningen«, hvad man måske kunne tro, men ønsket om at give bidragene omkring de enkelte temaer den størst muligt samlede vægt. I øvrigt er naturligvis alle velkomne til at indsende bidrag til redaktionen, unanset om bidragene knytter sig til de nedenfor optegnede temaer.

1. Det agrare Danmark og det industrielle gennembrud 1860–1914.
2. Senmiddelalderlige landboforhold.
Herunder: Godsforvaltning, fæsteforhold, landbefolkningens retsstilling, befolkningsforhold.
3. Landbrug og samfund i det 20. århundrede.
Herunder: Landbrugsindustriens udvikling 1909–1939, sammenstødet mellem indenrigsminister Ove Rodes reguleringspolitik og landbrugsliberalis-

men under 1. Verdenskrig, Andelsbevægelsens krise og omdannelse i Mellemkrigstiden, Jordpolitikken under skiftende konjunkturer, mekaniseringen og afvandringen fra landbruget efter 1945, Landbrugets indflydelse på dansk udenrigspolitik og handelspolitik.

4. Agrarhistorisk metodedebat.

Herunder: Agrarhistorie generelt, landbohistorie, landbrugshistorie, agrarsociologi, landbrugsgeografi, markinddelinger m.v., etnologi, mål og vægt.

5. Fra fæste til selveje 1750–1850.

Herunder: Hoveriets omfang og betydning, landgildens numeriske og faktiske omfang, fæstevæsenet vurderet ud fra en godsøkonomisk synsvinkel, husmændenes placering og rolle i den udskiftede landby, landboreformer og landbrugskonjunkturer, Landhusholdningsselskabets placering i reformdebatten.

6. Godsejervældet 1660–1760.

Herunder: Befolkningsforhold belyst gennem kirkebøger, forholdet mellem befolkningens størrelse og antallet af brug i et givet område, matriklen af 1688, stavnsbåndet i teori og praksis, 1730'ernes landbrugskrise, krongodssalget og dets betydning for bondefrigørelsen.

7. Hertugdømmernes agrarstruktur 1750–1940.

Herunder: Ejendomsstruktur i det 18. og 19. århundrede, driftsstruktur i det 18. og 19. århundrede, mejeribrugets udvikling efter 1750, hertugdømmerne som innovationsledende eller innovationskanaliserende område mellem Tyskland og Danmark, landboforhold i perioden 1864–1920, Genforeningen og dens konsekvenser for landbrugets struktur.

8. Landboernes levevilkår 1660–1860.

Herunder: Levestandard, boligforhold, husgeråd og redskaber, sygdoms- og dødelighedsforhold, kulturmønster, skole- og uddannelsesforhold.

Hermed er læsere og bidragsydere budt velkommen til første nummer af »Bol og By«, ny række.

Erik Helmer Pedersen

Michael Hertz